

**WETENSCHAPPELIJK COMITE
VAN HET FEDERAAL AGENTSCHAP VOOR DE VEILIGHEID
VAN DE VOEDSELKETEN**

ADVIES 01-2008

Betreft : Melding van gegevens door de houder van vleeskalveren en de houder van paarden aan het slachthuis in het kader van de voedselketeninformatie (dossier Sci Com N° 2007/36)

Advies gevalideerd door het Wetenschappelijk Comité op 11 januari 2008

Samenvatting

Er wordt aan het Wetenschappelijk Comité gevraagd welke voedselketeninformatie aan het slachthuis moet worden medegedeeld door houders van vleeskalveren en eigenaars van paarden om de voedselveiligheid te garanderen. Deze informatie hebben vooral betrekking op ziekten, aandoeningen (chemische contaminatie inbegrepen) en klinische tekenen, mortaliteit en morbiditeit, het gebruik van diergeneesmiddelen en de relevante periode van het leven van de dieren waarop deze gegevens betrekking moeten hebben.

De belangrijkste zoönotische ziekten (overdraagbaar via het vlees), aandoeningen en klinische tekenen voor beide diersoorten worden in het advies vermeld.

Wat vleeskalveren betreft, meent het Wetenschappelijk Comité dat melding moet worden gemaakt van een sterftcijfer van meer dan 3 %, en voor wat de morbiditeit betreft, van elke ziekte of aandoening waarbij een groepsbehandeling noodzakelijk was. Meldingen moeten betrekking hebben op de volledige mestperiode van het productielot, met inbegrip van de gegevens over diergeneeskundige behandelingen.

De paardensector vertoont een aantal eigenheden waarmee in het advies rekening wordt gehouden (individueel gehouden dieren; frequente verandering van eigenaar vóór het slachten; vooraf te nemen beslissing, bij het chippen, over de hoedanigheid als voedselproducerend dier of niet; onvoorspelbare slachtleeftijd en slachttijdstip, enz.). Het Wetenschappelijk Comité meent dat de ziektegegevens en deze over het gebruik van diergeneesmiddelen betrekking moeten hebben op de volledige levensduur van het paard, vooral omdat het slachttijdstip doorgaans vooraf niet gekend is. Ook wordt aangeraden om productiegegevens, zoals de reden van het slachten en een eventueel verblijf in het buitenland of in een groep van dieren te melden zodat de keuring in het slachthuis doelgericht kan verlopen.

Summary

Opinion 01-2008 of the Scientific Committee of the FASFC concerning the declaration of food chain information to the slaughterhouse by holders of veal calves and horses.

The Scientific Committee was asked to provide an opinion on the declaration of food chain information which has to be communicated by holders of veal calves and horses to the slaughterhouse, in order to guarantee the safety of the food chain. This information concerns mainly diseases, disorders (chemical contaminations included), clinical signs, mortality and morbidity, veterinary drug use and the relevant period of life of the animals to which these data have to be related.

The main food-borne zoonotic diseases, disorders and clinical signs concerning these two animal species are listed in the opinion.

Concerning the veal calves, the Scientific Committee is of opinion that declaration has to be done of a mortality rate above 3% and, in regard to morbidity, of each disease or disorder which has required a group treatment. Declarations have to cover the complete fattening period of the production batch, including data related to veterinary drug treatments.

The equine sector is characterised by certain specificities which are taken into account in the opinion (animals kept individually; frequent change of ownership before slaughter; prior decision about the status of the slaughter animal at the time of electronic identification (chip); unforeseeable age and time of slaughter, etc.). The Scientific Committee is of the opinion that the data concerning diseases and the use of veterinary drugs have to include the entire lifespan of the horses, principally because the time of slaughter is generally not known in advance. It is also recommended that production data, such as the reason for slaughtering or an eventual stay abroad or in a group of animals, are declared in order to allow a targeted expertise at slaughter.

Sleutelwoorden

Voedselketeninformatie – vleeskalveren – paarden – slachthuis - melding

1. Referentietermen

In het geval van de primaire productiesector legt de Verordening (EG) nr. 853/2004 op dat de houders van dieren voor elk dier/elke groep van dieren dat/die ze naar het slachthuis sturen aan de slachthuisexploitant voedselketeninformatie dienen te bezorgen. Deze informatie dient in het bijzonder betrekking te hebben op :

- a. de status van het bedrijf van herkomst of de regionale gezondheidsstatus van de dieren;
- b. de gezondheidsstatus van de dieren;
- c. de toegediende geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik of andere behandelingen die de dieren binnen een relevante periode hebben ondergaan, tezamen met de data van toediening of behandeling en wachttijden, wanneer er een wachttijd is;
- d. de aanwezigheid van ziekten die de veiligheid van het vlees in het gedrang kunnen brengen;
- e. indien relevant voor de bescherming van de volksgezondheid, de resultaten van de analyses van de bij de dieren genomen monsters of van andere voor het diagnosticeren van ziekten die de veiligheid van vlees in het gedrang brengen, genomen monsters, met inbegrip van monsters die in het kader van de bewaking en de bestrijding van zoönosen en residuen worden genomen;
- f. de relevante verslagen van slachthuizen over de resultaten van eerdere ante mortem en post mortem keuringen van dieren van hetzelfde bedrijf van herkomst, met name verslagen van de officiële dierenarts;
- g. de productiegegevens, wanneer die ziekten aan het licht kunnen brengen, en
- h. de naam en het adres van de dierenarts die normaliter het bedrijf van herkomst diensten verleent.

Verordening (EG) nr. 2074/2005 legt op :

- aan de exploitanten van levensmiddelenbedrijven die dieren opfokken die naar een slachthuis worden verzonden, dat zij ervoor zorgen dat de in Verordening (EG) nr. 853/2004 bedoelde informatie over de voedselketen wordt vermeld in de documenten betreffende de verzonden dieren, zodat de exploitant van het slachthuis deze informatie kan raadplegen;
- aan de bevoegde autoriteit om aan de exploitant van het levensmiddelenbedrijf mede te delen welke de minimale informatie over de voedselketen is die dient te worden verstrekt aan het slachthuis overeenkomstig Verordening (EG) nr. 853/2004.

Behalve een aantal in de Verordeningen opgenomen uitzonderingen moet de voedselketeninformatie wat vleeskalveren betreft 24 uur vooraf in het slachthuis toekomen. Als het om paarden gaat, mag de informatie samen met de dieren naar het slachthuis worden gestuurd.

De slachthuisexploitant moet die informatie gebruiken om zijn beleid te voeren (bijv. de dieren wel of niet aanvaarden, bijzondere voorzorgen nemen bij het slachten,...). Ten slotte houdt het FAVV toezicht op de aanwezigheid en op de geldigheid en de betrouwbaarheid van de informatie.

De lidstaten mogen beslissen welke minimale voedselketeninformatie door de houders dient te worden verstrekt aan de slachthuisexploitanten.

In dit kader stelt DG Controlebeleid een aantal vragen aan het Wetenschappelijk Comité, die onder punt 2 (Advies) zijn behandeld.

In het kader van dit advies hanteert het Wetenschappelijk Comité de volgende definities :

- ziekte : naam van een besmettelijke ziekte, al dan niet aangifteplichtig, gekoppeld aan een etiologische diagnose (identificatie van infectieus agens) ;
- ziekte-tekens : ziekte-tekens waarneembaar door de houder of de eigenaar niet noodzakelijk verwijzend naar een diagnose ;
- aandoening : klinische aandoening die niet noodzakelijk infectieus is maar die gevolgen kan hebben voor de veiligheid van de voedselketen (bv. bepaalde abcessen).

Overwegende de besprekingen tijdens de werkgroepvergadering van 16 november 2007 en de plenaire zitting van 11 januari 2008,

geeft het Wetenschappelijk Comité het volgende advies :

2. Advies

2.1. Sector vleeskalveren

2.1.1. Welke ziekten, aandoeningen of ziekte-tekens dienen, in het kader van de voedselketeninformatie, door de houder van vleeskalveren te worden gemeld aan het slachthuis ? Welke ziekten zijn relevant voor de volksgezondheid ?

Ziekte-tekens en aandoeningen

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de houder van vleeskalveren in staat moet zijn om de ziekte-tekens en aandoeningen die hij opgemerkt heeft, aan het slachthuis te melden. Inderdaad, hoewel hij geen bevoegdheid heeft om een diagnose van de ziekte te stellen, kan hij niettemin ziekte-tekens ervan waarnemen. Gezien het feit dat zonder verder klinisch onderzoek door een dierenarts (eventueel aangevuld door laboratoriumonderzoek) het belang ervan voor de voedselketeninformatie niet kan worden vastgesteld, komen theoretisch alle ziekte-tekens en aandoeningen in aanmerking om door de houder aan het slachthuis te worden gemeld. Hieronder volgt een niet-volledige lijst van mogelijke ziekte-tekens en aandoeningen die door de houders van vleeskalveren kunnen worden opgemerkt :

- algemene ziekte-tekens (uitputting, vermagering, geen eetlust, groeiachterstand, ...)
- ademhalings symptomen (versnelde ademhaling, neusvloeit, hoesten bij meerdere dieren, ...)
- bewegingsstoornissen (kreupelheid, gezwollen gewrichten, ...)
- huidletsels (abcessen, wonden, haaruitval, ...)
- spijsverteringsstoornissen (diarree, trommelzucht, ...)
- zenuw symptomen (verlammingen, evenwichtsstoornissen, ...)
- sterfte.

Ziekten (pathogene agentia)

Het Wetenschappelijk Comité, los van de wettelijke bepalingen die te maken hebben met bepaalde aangifteplichtige ziekten, is van oordeel dat de houder van vleeskalveren, aangezien hij geen diagnose van ziekten stelt, niet verplicht is aan het slachthuis de namen van de ziekten (pathogene agentia) van de kalveren te melden. Hij zou daarentegen wel aan het slachthuis de namen van de ziekten (en dus, de verantwoordelijke pathogene agentia) moeten melden die hij kent ten gevolge van de laboratoriumanalyses die in het kader van de eventuele monitoringprogramma's van zoönosen of van epidemiologische bewakingsplannen werden uitgevoerd.

Het Wetenschappelijk Comité stelt ook voor dat de analyseresultaten van diergeneeskundige onderzoeken bij kalveren van het bedrijf aan het slachthuis zouden worden gemeld. Het Wetenschappelijk Comité wijst er evenwel op dat dit voorstel kalverhouders en dierenarten niet mag ontmoedigen om dergelijke analyses aan te vragen.

Hierna volgt een indicatieve (niet volledige) lijst van besmettelijke pathogene agentia die bij vleeskalveren kunnen voorkomen en die op mensen kunnen worden overgedragen via vleesconsumptie (zoönotische infecties). De lijst is opgesteld op basis van de huidige wetenschappelijke kennis en op basis van het advies van het "Scientific Committee on Veterinary Measures relating to Public Health on Revision of meat inspection in veal calves" (2003):

- Bacteriële infecties :
  - o *Mycobacterium bovis*
  - o *Brucella spp*
  - o *Salmonella spp*
  - o Zoönotische *Escherichia coli*
  - o *Yersinia enterocolitica*
  - o *Campylobacter spp*
  - o *Coxiella burnetii*
  - o *Listeria monocytogenes*
  - o *Bacillus anthracis*
  - o Toxinen van *Clostridium botulinum*
  - o *Staphylococcus aureus* (inbegrepen MRSA)
  - o *Clostridium perfringens* drager van het gen *cpe* (*Clostridium perfringens* enterotoxine, pathogeen voor de mens)
- Virale infecties
  - o Rotavirus (theoretisch)
  - o geen ander via voedsel overdraagbare virussen onder de huidige Belgische omstandigheden
- Parasitaire infecties
  - o *Taenia saginata* (cysticercose)
  - o *Toxoplasma gondii*
  - o *Sarcocystis bovihominis*

Opmerkingen

Het Wetenschappelijk Comité is zich ervan bewust dat bepaalde in deze lijst vermelde microorganismen ubiquitair zijn en inherent voorkomen in "normale" microflora bij een groot percentage dieren (bijv. *Clostridium perfringens*, *Staphylococcus aureus*). Er werd trouwens met deze realiteit al rekening gehouden in de wetgeving betreffende voedsel hygiëne. Bijgevolg verduidelijkt het Comité dat deze lijst enkel op een wetenschappelijke beoordeling is gebaseerd.

Wat *Clostridium perfringens* betreft, zijn de stammen die men bij de dieren aantreft meestal niet-enterotoxinogeen (type A), en niet pathogeen zijn voor de mens. Bepaalde *Clostridium perfringens* van type A zijn echter dragers van het gen *cpe* en kunnen onder bepaalde voorwaarden een enterotoxine produceren dat wel pathogeen is voor de mens.

Het Wetenschappelijk Comité wijst er ook op dat de aanwezigheid van toxische chemische agentia en van verontreinigingen (bijv. dioxine, cadmium) eveneens aan het slachthuis moet worden gemeld als de houder van vleeskalveren daarvan op de hoogte is.

Het Wetenschappelijk Comité stipt aan dat een aantal van de hierboven vermelde ziekteverwekkers deel kunnen uitmaken van de microflora van de kalveren (gezonde dragers) en dus meestal geen duidelijke ziekte-tekens veroorzaken.

Het Wetenschappelijk Comité onderstreept ook het feit dat de houder van vleeskalveren niet verplicht is alle in de lijst vermelde ziekteverwekkers te doen opsporen in het kader van de

melding van voedselketeninformatie aan de slachthuizen maar dat hij wel de bekende testresultaten aan het slachthuis moet mededelen.

Toepassingsgebied van de melding van ziekten, ziektekenen of aandoeningen

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de melding van deze gegevens betrekking moet hebben op alle dieren van het naar het slachthuis gestuurde productielot.

Wat daarentegen de melding van in het kader van de monitoringprogramma's bekende ziekten betreft, stelt het Comité voor dat het toepassingsgebied wordt bepaald door die monitoringprogramma's. Alle, in het kader van de monitoring beschikbare bedrijfsgegevens, moeten worden gemeld met inbegrip van de gegevens over de kalveren van het bedrijf die geen deel uitmaken van de betreffende productielot.

2.1.2. Dient elk sterfte- of ziektegeval te worden gemeld of kan er, naar analogie met de regel bij varkens (cfr. advies 18-2007) worden gewerkt met een drempelwaarde (bijv. enkel melding van een mortaliteitspercentage indien de mortaliteit van de relevante groep dieren een bepaald % overschrijdt) ?

Indien een drempelwaarde kan worden gebruikt : hoeveel dient die te bedragen voor het mortaliteitspercentage enerzijds en het morbiditeitspercentage anderzijds ?

Mortaliteit

Het Wetenschappelijk Comité is van oordeel dat er bij de melding van de mortaliteit bij vleeskalveren gebruik kan worden gemaakt van een drempelwaarde die betrekking heeft op de volledige duur van de mestperiode.

Er is geen wetenschappelijke literatuur beschikbaar over de sterftcijfers die onder normale productie omstandigheden voorkomen bij vleeskalveren. Volgens praktijkgegevens bedraagt, in de Belgische vleeskalverhouderijen, de vastgestelde sterfte minder dan 2% (per productielot) tot de leeftijd van 6 weken en minder dan 4% (per productielot) tot de leeftijd van 28 weken (slachtleeftijd). Bij dikbilkalveren kunnen hogere percentages worden vastgesteld (4 à 5%, tot 10%) maar deze sterfte is vooral te wijten aan *Clostridium perfringens*.

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat een sterftcijfer tot 3 % (voor elke productielot vleeskalveren) aanvaardbaar is en niet moet worden gemeld. Een sterftcijfer **van meer dan 3%** wijst daarentegen op een probleem in het bedrijf. In dat geval raadt het Wetenschappelijk Comité aan dat laboratoriumanalyses worden uitgevoerd om de oorzaak van het probleem te achterhalen en dat (1) deze hoge mortaliteitscijfers en (2) de resultaten van de laboratoriumanalyses (diagnose) aan het slachthuis worden gemeld.

Het Wetenschappelijk Comité onderstreept evenwel dat het voorkomen van toevallige sterfte (ongunstige reactie op een vaccin of op een medicinale behandeling) niet noodzakelijk van betekenis is voor de volksgezondheid. Anderzijds is het zo dat afwezigheid van sterfte geen garantie biedt dat kalveren, die er gezond uitzien, geen drager of uitscheider van pathogene agentia voor de mens kunnen zijn. De beoordeling van de bedrijfssituatie door de bedrijfsdierenarts is in dit geval essentieel.

Morbiditeit (ziekte)

Het Wetenschappelijk Comité meent dat het moeilijk is om algemene drempelwaarden voor de morbiditeit vast te leggen omdat die afhangen van het soort ziekte of aandoening. Ademhalingsproblemen kunnen bijvoorbeeld aanleiding geven tot ziektepercentages van 0 tot 85% in een bepaalde leeftijdscategorie.

In de praktijk wordt overigens doorgaans een groepsbehandeling toegepast van zodra 10% van de dieren ziek zijn (morbiditeit van 10%).

Het Wetenschappelijk Comité meent dat elk probleem (ziekte, aandoening of ziektekenen) waarbij een **groepsbehandeling** noodzakelijk was door de houder aan het slachthuis moet worden gemeld, zonder dat rekening wordt gehouden met een bijzonder

morbiditeitspercentage. Het Comité meent immers dat, wanneer de bedrijfsdierenarts het initiatief voor een dergelijke behandeling heeft genomen, hij van oordeel was dat het om een ernstig probleem ging. Het Wetenschappelijk Comité meent immers dat de bedrijfsdierenarts het beste geplaatst is om de ernst van de ziekte te beoordelen omdat deze het nauwst bij het bedrijf is betrokken. Dit voorstel speelt dus sterk in op de rol van de bedrijfsdierenarts. De melding van elke groepsbehandeling omvat ook de melding van ernstige problemen, ook als die aanleiding gaven tot een morbiditeit van minder dan 10%.

Indien de bedrijfsdierenarts een ernstige ziekte bij één individueel dier heeft vastgesteld, dan moet de houder deze informatie overmaken aan het slachthuis indien hij er kennis van heeft.

Bovendien raadt het Wetenschappelijk Comité aan dat in deze gevallen die op een probleem wijzen laboratoriumanalyses worden uitgevoerd om een etiologische diagnose te stellen en dat de resultaten van de laboratoriumanalyses (diagnose) aan het slachthuis worden gemeld.

2.1.3. Over welke periode dienen de gegevens m.b.t. ziekte- of sterftegevallen te handelen ? Dient de informatie de hele levensduur van het dier te omvatten of kan men zich beperken tot een bepaalde periode van het leven ?

De periode voor het aan het slachthuis melden van gegevens over ziekte, morbiditeit (alle groepsbehandelingen) en mortaliteit (drempelwaarde van 3%) moet worden gekozen vanuit het streven om mogelijke problemen voor de volksgezondheid zoveel mogelijk te vermijden.

In de praktijk komen vleeskalveren in de mestrij aan op de leeftijd van één week en blijven zij er tot de slachtleeftijd (tussen 26 en 30 weken). Zij vormen er een epidemiologische eenheid.

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de meldingen betrekking moeten hebben op de **volledige duur van de mestperiode van het productielot**. Dit kan als volgt worden gerechtvaardigd :

- dieren die afkomstig zijn van diverse oorsprong en die verzameld worden om een voor de vetmesting bestemde partij te vormen, vormen voor de volledige duur van de mestperiode een epidemiologische eenheid ;
- de meeste ziekteproblemen die in de eerste 16 weken voorkomen hebben maar weinig gevolgen voor de volksgezondheid. De kritieke periode zou zich dan ook kunnen situeren tussen 10 tot 14 weken vóór het slachten. Sommige kiemen (bijvoorbeeld *Salmonella spp*) kunnen al vroeg worden binnengebracht, kunnen gedurende lange tijd aanwezig blijven en worden uitgescheiden op het bedrijf, wat betekent dat het vroeg vóórkomen gevolgen kan hebben voor de volksgezondheid;
- er zijn geen wetenschappelijke argumenten om op nauwkeurige wijze een periode vast te stellen ;
- de melding betreft niet alleen infectieuze zoönotische agentia en acute problemen, maar ook chronische problemen en problemen met (chemische, toxische) verontreinigingen. Sommige verontreinigingen (bijvoorbeeld cadmium) stapelen zich met de tijd op in het organisme ;
- een deel van de in het slachthuis aangevoerde kalveren zijn afkomstig uit minder sterk gecontroleerde kleine bedrijven en kunnen een groter risico voor de volksgezondheid inhouden.

2.1.4. Over welke periode dienen de gegevens m.b.t. het geneesmiddelengebruik te handelen ? Dient de informatie de hele levensduur van het dier te omvatten of kan men zich beperken tot een bepaalde periode van het leven ?

Voor wat het gebruik van geneesmiddelen betreft, houdt het risico voor de volksgezondheid verband met de aanwezigheid van residuen alsook met hun invloed op een mogelijke antibiotica resistentie.

In het kader van dit advies is de term « medicinale behandeling » niet beperkt tot behandelingen met antibiotica, maar omvat deze alle behandelingen waarbij een farmacologische stof wordt toegediend (bijvoorbeeld antiparasitaire middelen, ontstekingswerende middelen).

In de praktijk worden alleen groepsbehandelingen genoteerd vóór de leeftijd van 16 weken. Na de leeftijd van 16 weken dient een toedienings- en verschaffingsdocument (TVD) te worden opgemaakt door de dierenarts bij iedere toediening van geneesmiddelen. Verder dient telkens wanneer een dier verhandeld wordt vóór het verstrijken van de wachttijd van een behandeling met geneesmiddelen, de “overlater” (verkoper) een attest in 2-voud op te maken. Het attest levert het bewijs dat de “overlater” de “overnemer” (koper) correct heeft ingelicht over het risico op aanwezigheid van residuen van geneesmiddelen.

Volgens het Wetenschappelijk Comité zou voor de melding van deze medicinale behandelingen **de volledige duur van de mestperiode** in aanmerking moeten worden genomen. Dit kan als volgt worden gerechtvaardigd:

- het gebruik van geneesmiddelen wijst op de aanwezigheid van een ziekte of aandoening in het bedrijf ;
- wanneer voor geneesmiddelen wachttijden voor een bepaalde species zijn aangegeven, moeten die in acht worden genomen. Wanneer geen wachttijden voor een bepaalde species beschikbaar zijn (cascade systeem, artikel 231 van het koninklijk besluit van 16 december 2006 betreffende geneesmiddelen voor menselijk en diergeneeskundig gebruik), wat voor bepaalde geneesmiddelen het geval is, werd een empirische wachttijd van minimum 28 dagen vastgesteld waarna wordt aangenomen dat er geen risico meer is voor aanwezigheid van residuen;
- er zijn in de bedrijven kiemen die gedurende lange tijd aanwezig kunnen blijven ;
- de gegevens over groepsbehandelingen (in het bijzonder behandelingen met antibiotica) in de eerste 16 weken zouden kunnen worden gebruikt om eventuele problemen op het vlak van antibioticaresistentie te bestuderen (bijvoorbeeld MRSA bij kalveren). Het is immers zo dat wanneer kalveren van diverse afkomst samen worden opgekweekt in omstandigheden die een microflora vrij van ziektekiemen mogelijk maken, er een risico bestaat voor selectie van antibiotica resistente kiemen. Een onderzoek naar de invloed van groepsbehandelingen bij jonge dieren op de selectie op antibioticaresistentie zou met het oog op het beheer van deze problematiek zinvol kunnen zijn. Antibioticaresistentie houdt immers een risico in voor de volksgezondheid. Het slachthuis is een plaats die geschikt is om deze informatie over antibioticabehandelingen te verzamelen omdat het ook een geschikte plaats is voor *at random* monsternames.

2.2. Paarden sector

De paarden sector vertoont, in vergelijking met de vleeskalveren sector, een aantal specifieke kenmerken die het antwoord op de gestelde vragen beïnvloeden:

- paarden zijn niet altijd verbonden aan een welbepaald(e) bedrijf of productie-eenheid in het kader van een opfok met het oog op slachten voor menselijke consumptie en bijgevolg ook niet aan een bedrijfsdierenarts. Zij moeten bijgevolg individueel worden beschouwd en niet als deel uitmakend van een productielot;
- in tegenstelling met kalveren is epidemiologische bewaking door een bedrijfsdierenarts voor paarden niet verplicht;
- op het moment van het aanbrengen van het elektronische identificatiemerk (chip) dient de eigenaar te beslissen of het paard als slachtdier voor menselijke consumptie wordt bestemd. De beslissing dat het paard niet in de voedselketen zal terecht komen is onherroepelijk. De bestemming van het paard wordt dus vooraf vastgelegd en deze keuze bepaalt het keuzespectrum van geneesmiddelen die aan een paard kunnen worden toegediend en de aard van de gegevens die op het paspoort van het dier moeten worden vermeld (registratie van behandelingen, inachtneming van de wachttijden voor geneesmiddelen, enz). In de praktijk komen de meeste paarden terecht in de richting « slachten voor menselijke consumptie » ;
- de leeftijd en het tijdstip waarop paarden worden geslacht zijn meestal niet voorspelbaar en kunnen zeer sterk verschillen. Vaak wordt immers onverwachts

beslist om het paard te slachten (bijvoorbeeld na een ongeval, kreupelheid). Er zijn bijgevolg verschillende redenen waarom paarden worden geslacht (hoge leeftijd, kreupelheid, minder goede prestaties, enz.)

- paarden veranderen tijdens hun levensloop meermaals van eigenaar. Zij worden ook vaak enkele dagen vóór het slachten verkocht aan een handelaar. Dat kan het volgen en overmaken van gegevens bemoeilijken (bijvoorbeeld, ziektegeschiedenis, zie hierna).

2.2.1. Welke ziekten, aandoeningen of ziektekenen dienen in het kader van de voedselketeninformatie door de paardenhouder te worden gemeld aan het slachthuis ? Welke ziekten zijn relevant voor de volksgezondheid ?

Ziektekenen en aandoeningen

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de houder van paarden in staat moet zijn om de ziektekenen en aandoeningen die hij opgemerkt heeft aan het slachthuis te melden. Inderdaad, hoewel hij geen bevoegdheid heeft om een diagnose van een ziekte te stellen, kan hij niettemin ziektekenen ervan waarnemen. Gezien het feit dat zonder verder klinisch onderzoek door een dierenarts (eventueel aangevuld door laboratoriumonderzoek) het belang ervan voor de voedselketeninformatie niet kan worden vastgesteld, komen theoretisch alle ziektekenen en aandoeningen in aanmerking om door de houder aan het slachthuis te worden gemeld. Hieronder volgt een niet-volledige lijst van mogelijke ziektekenen en aandoeningen die kunnen worden opgemerkt door de eigenaars en de houders van paarden :

- algemene klinische tekenen (uitputting, vermagering, geen eetlust, ...);
- ademhalings symptomen (versnelde ademhaling, hoesten, neusvloeï, ...);
- bewegingsstoornissen (kreupelheid, ...);
- huidletsels (wonden, haaruitval, abcedaties, gezwellen, ...);
- spijsverteringsstoornissen (diarree, koliek...);
- zenuwsymptomen (verlammingen, evenwichtsstoornissen, ...).

Daarnaast raadt het Wetenschappelijk Comité, gelet op de zeer uiteenlopende redenen waarom paarden worden geslacht, aan dat de werkelijke reden van het slachten eveneens door de houder aan de slachthuisexploitant wordt gemeld, zodat de keuring in het slachthuis doelgericht kan verlopen.

Het feit dat paarden doorgaans meermaals van eigenaar veranderen of soms vóór het slachten worden verkocht aan een tussenpersoon (handelaar) bemoeilijkt het doorgeven van al deze informatie (bijvoorbeeld ziektegeschiedenis) aan de slachthuisexploitant. Die handelaar kent het dier bijvoorbeeld vaak slechts sinds enkele dagen.

Ziekten (pathogene agentia)

Het Wetenschappelijk Comité is, los van de wettelijke bepalingen die te maken hebben met bepaalde aangifteplichtige ziekten, van oordeel dat de eigenaars van paarden, aangezien zij geen diagnose van ziekten stellen, niet verplicht zijn aan het slachthuis de namen van de ziekten (pathogene agentia) van hun paarden te melden. Zij zouden daarentegen wel aan het slachthuis de namen van de ziekten (en dus, de verantwoordelijke pathogene agentia) moeten melden die zij kennen ten gevolge van de laboratoriumanalyses die in het kader van de eventuele monitoringprogramma's van zoönosen of van epidemiologische bewakingsplannen (bijvoorbeeld tuberculose, brucellose) werden uitgevoerd.

Het Wetenschappelijk Comité stelt ook voor dat de analyseresultaten van diergeneeskundige onderzoeken bij paarden aan het slachthuis zouden worden gemeld. Het Comité wijst er even wel op dat dit voorstel eigenaars en dierenartsen niet mag ontmoedigen om dergelijke analyses aan te vragen.

Hierna volgt een indicatieve lijst (niet volledig) van besmettelijke pathogene agentia die bij paarden kunnen voorkomen en die op mensen kunnen worden overgedragen via

vleesconsumptie (zoönotische infecties). De lijst is opgesteld op basis van de huidige wetenschappelijke kennis :

- Bacteriële infecties
  - o *Bacillus anthracis*
  - o *Brucella abortus*
  - o Toxinen van *Clostridium botulinum*
  - o Zoönotische *Escherichia coli*
  - o *Mycobacterium bovis*
  - o *Staphylococcus aureus* (inbegrepen MRSA)
  - o *Clostridium perfringens* drager van het gen *cpe* (*Clostridium perfringens* enterotoxine, pathogeen voor de mens)
- Virale infecties
  - o Rotavirus (theoretisch)
  - o geen ander via voedsel overdraagbare virussen onder de huidige Belgische omstandigheden
- Parasitaire infecties
  - o *Toxoplasma gondii*
  - o *Trichinella spp*

Opmerkingen

Het Wetenschappelijk Comité is zich ervan bewust dat bepaalde in deze lijst vermelde microorganismen ubiquitair zijn en inherent voorkomen in “normale” microflora bij een groot percentage dieren (bijv. *Clostridium perfringens*, *Staphylococcus aureus*). Er werd trouwens met deze realiteit al rekening gehouden in de wetgeving betreffende voedsel hygiëne. Bijgevolg verduidelijkt het Comité dat deze lijst enkel op een wetenschappelijke beoordeling is gebaseerd.

Het Wetenschappelijk Comité wijst erop dat de aanwezigheid van toxische chemische agentia, verontreinigingen (bijvoorbeeld dioxine) of residuen eveneens aan het slachthuis moet worden gemeld als de eigenaar daarvan op de hoogte is.

Het Wetenschappelijk Comité onderstreept ook het feit dat eigenaars van paarden niet verplicht zijn alle in de lijst vermelde ziekteverwekkers te doen opsporen in het kader van de melding van voedselketeninformatie aan de slachthuizen maar dat zij wel de bekende testresultaten aan het slachthuis moeten melden.

Toepassingsgebied van de melding van ziekten, ziektekenen of aandoeningen

Omdat in de paardensector de dieren individueel worden beschouwd, moet de melding van deze informatie betrekking hebben op elk individueel dier dat naar het slachthuis wordt gezonden.

Wat daarentegen de melding van in het kader van de monitoringprogramma's bekende ziekten betreft, stelt het Comité voor dat het toepassingsgebied wordt bepaald door die monitoringprogramma's : alle in het kader van de monitoring beschikbare gegevens moeten worden gemeld.

2.2.2. Over welke periode dienen de gegevens m.b.t. vastgestelde ziekten, aandoeningen of ziektekenen te handelen ? Dient de informatie de hele levensduur van het dier te omvatten of kan men zich beperken tot een bepaalde periode van het leven ?

Het Wetenschappelijk Comité meent dat deze gegevens betrekking moeten hebben op de **volledige levensduur** van het dier. Dit kan als volgt worden gerechtvaardigd :

- zoals hierboven vermeld is het slachttijdstip zeer vaak onvoorspelbaar en moet de beslissing om te slachten onverwachts worden genomen, los van de leeftijd van het dier (bij acuut probleem, ongeval, kreupelheid, minder goede prestaties, enz.). Er wordt dan ook aangeraden deze informatie permanent te noteren zodat ze op het tijdstip van het slachten aan het slachthuis kan worden medegedeeld;
- er bestaan geen wetenschappelijke gegevens die met de nodige nauwkeurigheid toelaten om een bijzondere risicoperiode voor te leggen ;
- de melding betreft niet alleen acute gevaren maar ook chronische gevaren en ook verontreinigingen (chemische, toxische) die zich met de tijd in het organisme kunnen opstapelen ;
- paarden kunnen tijdens hun leven meermaals van eigenaar veranderen, zijn niet verbonden aan een welbepaald bedrijf en bijgevolg ook niet aan een bedrijfsdierenarts die de gegevens zou kunnen centraliseren. Zij kunnen in de loop van hun leven op verschillende plaatsen verblijven, ook in het buitenland.

2.2.3. Over welke periode dienen de gegevens m.b.t. het geneesmiddelenverbruik te handelen ? Dient de informatie de hele levensduur van het dier te omvatten of kan men zich beperken tot een bepaalde periode van het leven ?

Wat geneesmiddelen betreft, houdt het risico voor de volksgezondheid verband met de mogelijke aanwezigheid van residuen alsook met hun invloed op een mogelijke antibiotica resistentie.

In het kader van dit advies is de term « medicinale behandeling » niet beperkt tot behandelingen met antibiotica, maar omvat hij alle behandelingen waarbij een farmacologische stof wordt toegediend (bijvoorbeeld antiparasitaire middelen, ontstekingswerende middelen).

Elke toediening van een medicinale behandeling dient opgetekend te worden in het paspoort van paarden. Een toedienings- en verschaffingsdocument (TVD) dient te worden opgemaakt door de dierenarts bij iedere toediening van geneesmiddelen tijdens de risicoperiode (1 maand vóór het slachten (indien de datum ervan gekend is)). Verder dient telkens wanneer een dier verhandeld wordt vóór het verstrijken van de wachttijd van een behandeling met geneesmiddelen, de “overlater” (verkoper) een attest in 2-voud op te maken. Het attest levert het bewijs dat de “overlater” de “overnemer” (koper) correct heeft ingelicht over het risico op aanwezigheid van residuen van geneesmiddelen.

In het cascade systeem (artikel 231 van het koninklijk besluit van 16 december 2006 betreffende geneesmiddelen voor menselijk en diergeneeskundig gebruik) werden de wachttijden die tot doel hebben om het risico op aanwezigheid van residuen van geneesmiddelen te verminderen vastgelegd op 28 dagen (of langer voor welbepaalde geneesmiddelen met langere wachttijden). Er moet dus tenminste een periode van 28 dagen (of meer) vóór het slachten in acht worden genomen bij de melding van medicinale behandelingen.

Het Koninklijk Besluit van 14 december 2006 (artikels 230 en 231) laat ook aan de dierenarts toe om in bepaalde specifieke gevallen (bvb. geen therapeutisch alternatief in België) aan gelijk welke diersoort, geneesmiddelen toe te dienen die erkend zijn voor gebruik in een andere diersoort of bij de mens (cascade systeem). Enkel bij paarden en enkel in het geval het onmogelijk is om een adequaat geneesmiddel te vinden via het cascade systeem, kunnen geneesmiddelen worden gebruikt die vermeld staan op een positieve lijst (Richtlijn 2004/28/CE). Dit gebruik dient vermeld te worden op het paspoort en een wachttijd vóór het slachten van 6 maanden dient te worden in acht genomen.

Het Wetenschappelijk Comité meent echter dat voor het melden van de gegevens over het geneesmiddelengebruik **de volledige levensduur** van het dier in aanmerking zou moeten worden genomen. Dit kan als volgt worden gerechtvaardigd :

- omdat, zoals hierboven vermeld, het slachttijdstip vaak onvoorspelbaar is, kan wanneer alle medicinale behandelingen, naarmate ze worden toegediend, in het

- paspoort worden opgetekend worden nagegaan of de wachttijden voor de slachting zijn nageleefd;
- er zijn geen wetenschappelijke gegevens beschikbaar die met de nodige nauwkeurigheid toelaten om een bijzondere risicoperiode vast te leggen.

2.2.4. Welke zijn nuttige productiegegevens die ziekten aan het licht kunnen brengen? Dient hierbij bijv. gedacht te worden aan de huisvestingsomstandigheden (beweging-opstalling) gedurende de laatste maanden vóór het slachten ?

Het Wetenschappelijk Comité meent dat het nuttig is de volgende productiegegevens aan het slachthuis te melden met het oog op een optimalisering van de keuring en de opsporing van ziekten :

- de reden van het slachten (kreupelheid, minder goede prestaties, enz.)
- leeftijd en ras (die gegevens staan op het paspoort) ;
- voornaamste gebruiksdoel (sport, hobby, fokkerij, enz.) ;
- een eventueel verblijf van het paard in het buitenland (risico van exotische ziekten) alsook plaats en periode van het verblijf ;
- een eventueel verblijf van het dier in een grotere groep van dieren (bijv. manege, fokstation, kliniek) wegens het risico van besmetting met overdraagbare ziekteverwekkers zoals *Salmonella*.

3. Conclusie

Het Wetenschappelijk Comité heeft in dit advies antwoorden geformuleerd op een aantal vragen die verband houden met de aard van de voedselketeninformatie die vanuit de sector van de primaire productie (vleeskalveren) en door paardenhouders aan de slachthuisexploitant dient te worden overgemaakt.

Dit advies werd opgesteld op basis van de ervaring van experts en van de thans beschikbare wetenschappelijke kennis.

Idealiter zouden deze verschillende meldingen geautomatiseerd en elektronisch moeten gebeuren (kalvesector).

Samenvattend stelt het Wetenschappelijk Comité het volgende voor :

- dat houders van vleeskalveren in het kader van de voedselketeninformatie overdracht aan het slachthuis melding moeten doen van :
  - o de ziektetekenen en aandoeningen (met inbegrip van problemen aangaande chemische verontreiniging) die tijdens de volledige duur van de mestperiode zijn vastgesteld bij de naar het slachthuis aangevoerde lot dieren ;
  - o zoönotische ziekten (met identificatie van het pathogene agens) betreffende de naar het slachthuis aangevoerde lot dieren die hem bekend zijn en die tijdens de volledige duur van de mestperiode zijn vastgesteld ;
  - o de sterftcijfers boven de drempelwaarde van 3 % voor het geheel van de dieren van het lot en over de volledige duur van de mestperiode ;
  - o in verband met de morbiditeit, alle problemen waarvoor een groepsbehandeling noodzakelijk was en die zich hebben voorgedaan tijdens de volledige duur van de mestperiode (cruciale rol van de bedrijfsdierenarts);
  - o de toediening van medicinale behandelingen tijdens de volledige duur van de mestperiode ;
- dat houders van paarden in het kader van de voedselketeninformatie overdracht aan het slachthuis melding moeten doen van :
  - o de ziektetekenen en aandoeningen (met inbegrip van problemen aangaande chemische verontreiniging) die tijdens de volledige levensduur van elk naar het slachthuis aangevoerd paard zijn vastgesteld ;

- de zoönotische ziekten (met identificatie van de pathogene agens) betreffende elk naar het slachthuis aangevoerd paard, die hem bekend zijn en die tijdens de volledige levensduur van het dier zijn vastgesteld ;
- de toediening van medicinale behandelingen tijdens de volledige levensduur van het dier ;
- bepaalde productiegegevens zoals bijvoorbeeld de reden van het slachten, een eventueel verblijf van het dier in het buitenland of een eventueel verblijf van het dier in een groep;
- aangezien paarden individueel worden beschouwd zou idealiter een formulier dienen voorzien te worden voor elk naar het slachthuis aangevoerd paard.

Het Wetenschappelijk Comité heeft zich in dit advies strikt gehouden aan het formuleren van een antwoord op de gestelde vragen, en spreekt zich geenszins uit over de acties die op basis van de ingewonnen informatie in het slachthuis moeten genomen worden, aangezien dat tot de bevoegdheid van de beleidsmakers behoort.

Voor het Wetenschappelijk Comité,

Prof. Dr. Ir. André Huyghebaert.
Voorzitter

Brussel, 11 januari 2008

Referenties

Wetenschappelijk Comité van het FAVV, advies 18-2007. Melding van gegevens in het kader van de voedselketeninformatie door de varkenshouder aan het slachthuis. URL: http://www.afsca.be/home/com-sci/doc07/2007-06-26_ADVIES182007_nl.pdf

Opinion of the Scientific Committee on Veterinary Measures relating to Public Health on Revision of meat inspection in veal calves, April 2003. URL: http://ec.europa.eu/food/fs/sc/scv/out65_en.pdf.

Leden van het Wetenschappelijk Comité

Het Wetenschappelijk Comité is samengesteld uit de volgende leden:

V. Baeten, D. Berkvens, C. Bragard, P. Daenens, G. Daube, J. Debevere, P. Delahaut, K. Dierick, R. Ducatelle, L. Herman, A. Huyghebaert, H. Imberechts, L. Pussemier, B. Schiffers, E. Thiry, J. Van Hoof, C. Van Peteghem

Dankbetuiging

Het Wetenschappelijk Comité dankt het wetenschappelijk secretariaat en de leden van de werkgroep voor de voorbereiding van het ontwerpadvies. De werkgroep was samengesteld uit:

Leden van het Wetenschappelijk Comité	R. Ducatelle (verslaggever), G. Daube, J. Van Hoof, H. Imberechts, E. Thiry
Externe experts	G. Boone, B. Catry, J. Colman.

Wettelijk kader van het advies

Wet van 4 februari 2000 houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, inzonderheid artikel 8 ;

Koninklijk besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen;

Huishoudelijk reglement, bedoeld in artikel 3 van het koninklijk besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, goedgekeurd door de Minister op 27 maart 2006.

Disclaimer

Het Wetenschappelijk Comité behoudt zich, te allen tijde, het recht voor dit advies te wijzigen indien nieuwe informatie en gegevens ter beschikking komen na de publicatie van deze versie.